

Ukrainsk

– et kulturhistorisk dypdykk

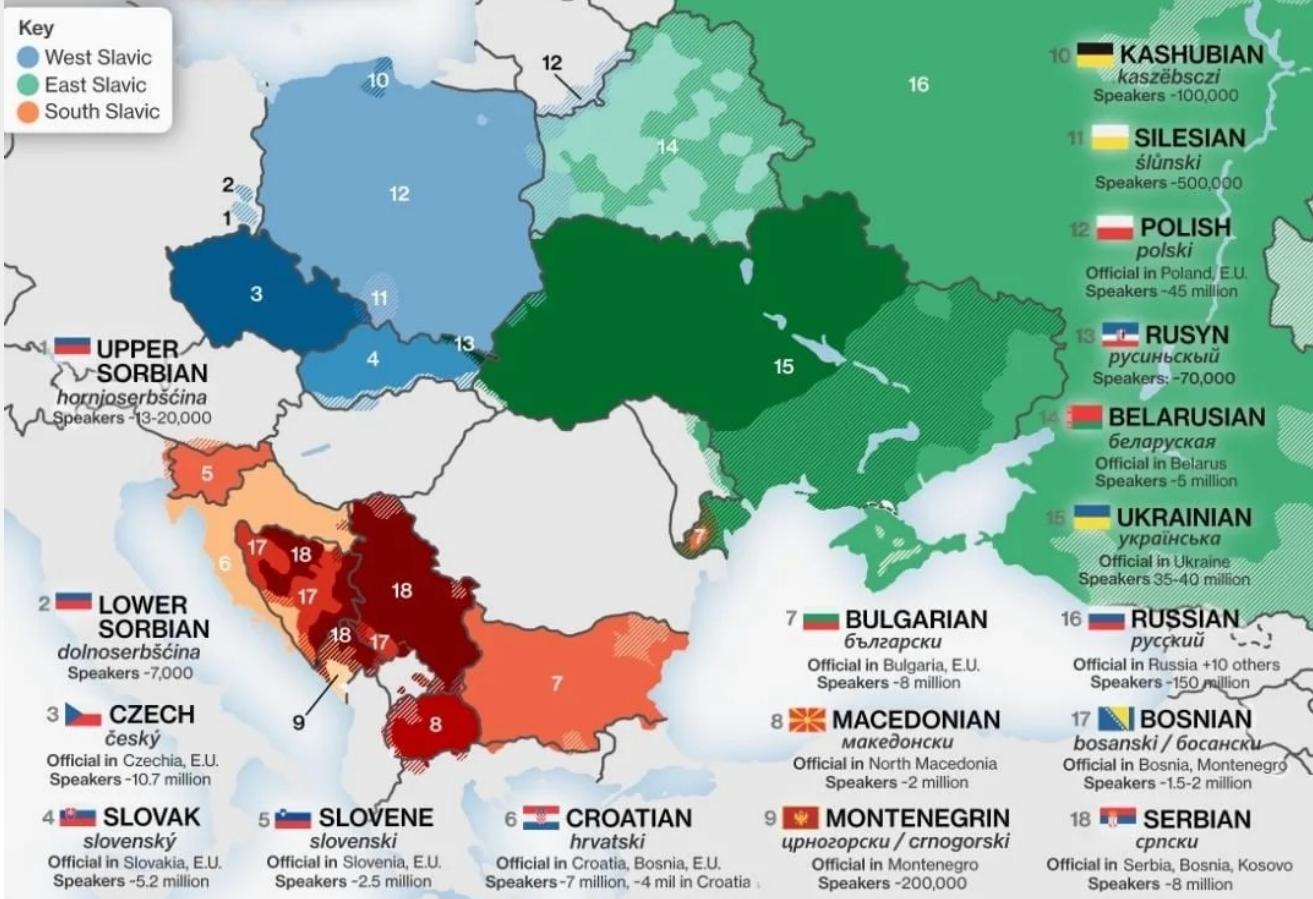
Ingunn Lunde
Institutt for fremmedspråk, UiB

Slavic languages in Europe

Source: Wikipedia
Map author: NerdyMaps

- Key
- West Slavic
  - East Slavic
  - South Slavic

Kyiv-Rus

“The lands of the Rus”

860–1240

И слышаи въ болодимирѣ. аще истина боудеть.
Стопы истины великии въ христовомъ сине. и павелъ и
стони. епъ же корсуньскыи. стопы царчныи
гласи въ крѣти болодимира. и яко въ христову
намъ. иль не прогре. видѣвъ кесево болодимиръ. на
предмѣтъ сълѣніе и прослави въ граѣти пархозъ вѣтъ.

Несколько въ дѣлѣ. мнози ирѣши. ирѣши съ вѣрѣю
и спаси. и не ирѣши спаши. иконахъ и граммати по
сторѣ. и въ то рѣвѣ. полѣ въ болодимирѣ въ крѣти
стони. и российи царчина пала падла ре. гварде
щими сѣ при вѣтъ ио нашъ вѣтъ чисти.

Volodimer den store (ca. 978–1015)

Rus kristnet 988 slavisk skriftspråk

Kyrillos og Methodios

† Р њ љ ћ ћ ј ѕ є Ј
Ѡ љ ѡ ѕ ј ћ Ђ ї ѕ
Ѡ А є ѕ ј є ћ ќ ѕ
Ѹ Р є ѕ ї Ѥ ј ј ј ј
Ѡ љ ћ љ ј ј ј ј ј ј
Ѡ ѕ ј ѕ ј ѕ ј ѕ ј ѕ

Glagolittisk

Аа Бб Вв Гг Дд Єє
Жж Ѕѕ/Ӡӡ Зз/Ӡӡ Ии
Іі Кк Лл Мм Нн
Оо/ѠѠ Пп Рр Сс Тт
Ѹѹ/ѸѸ Фф Хх ѩѡ
Щщ Цц Чч/ѰѰ Шш
҃҃ Йї/ӢӢ Ъъ Ъѣ
Юю Ііа Юю Аа Жж
ӢӢ ӢӢ ӢӢ ѰѰ Ӫӫ
Ѷѷ

KODEKS.UNI-BAMBERG.DE

Kyrillisk

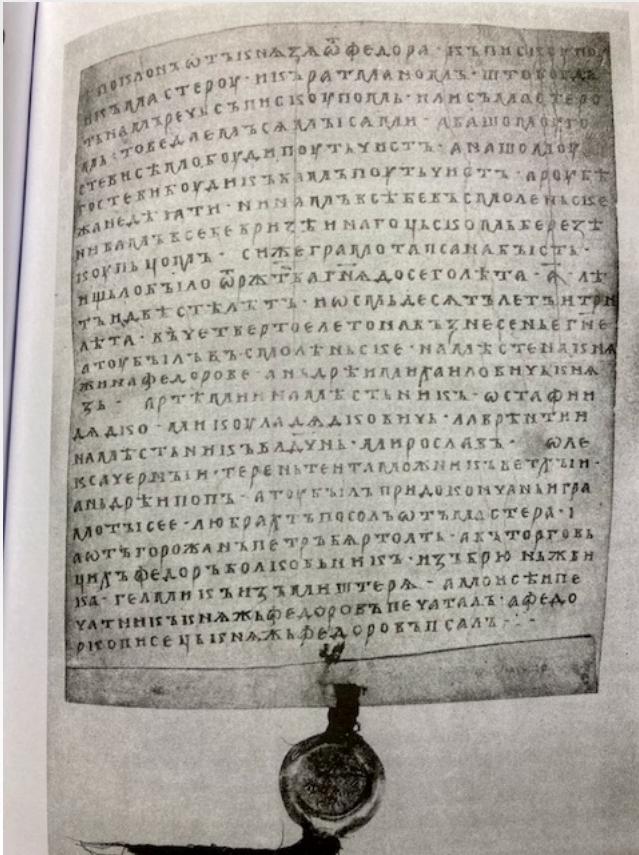
Kyiv-Rus
kirkeslavisk
(tidlig) østslavisk

vs

ukrainsk
belarusisk
russisk

А Б В Г Є Д Е Є Ж
З И І Ї Й К Л М
Н О П Р С Т У Ф
Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ю Я

Jaroslav den vise (1019–1054)

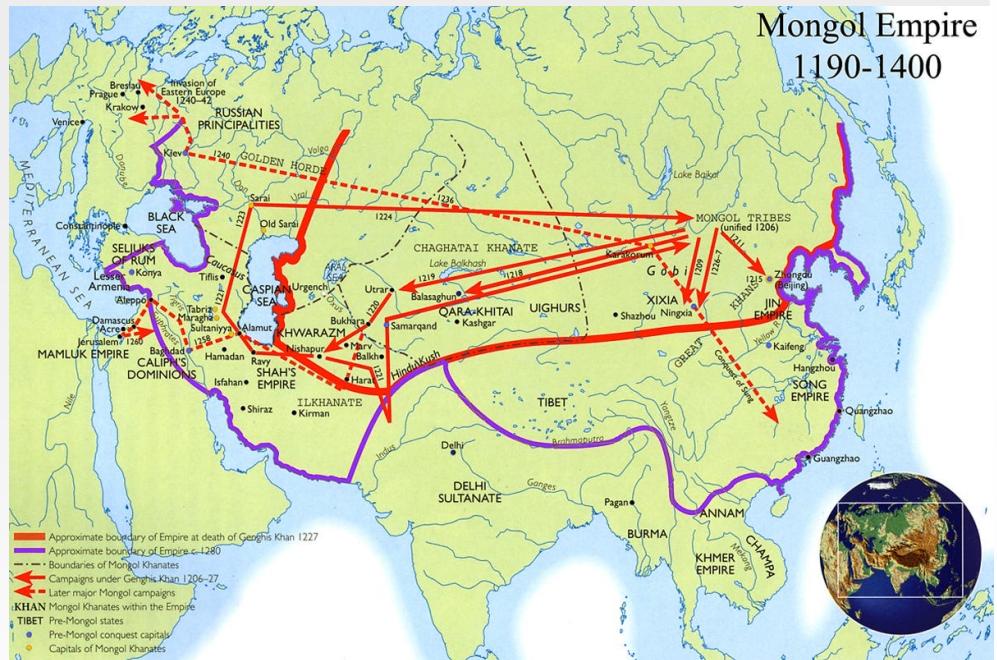
Jaroslav (Jarisleif) ∞ Ingjerd,
kongsdatter av Sverige

Ellisiv ∞ Harald Hardråde

Anna ∞ Henri 1

Mongolene

Kyiv falt 1240

Arven etter Kyiv-Rus

Det litauiske storfyrstedømmet, 13.–15. årh.

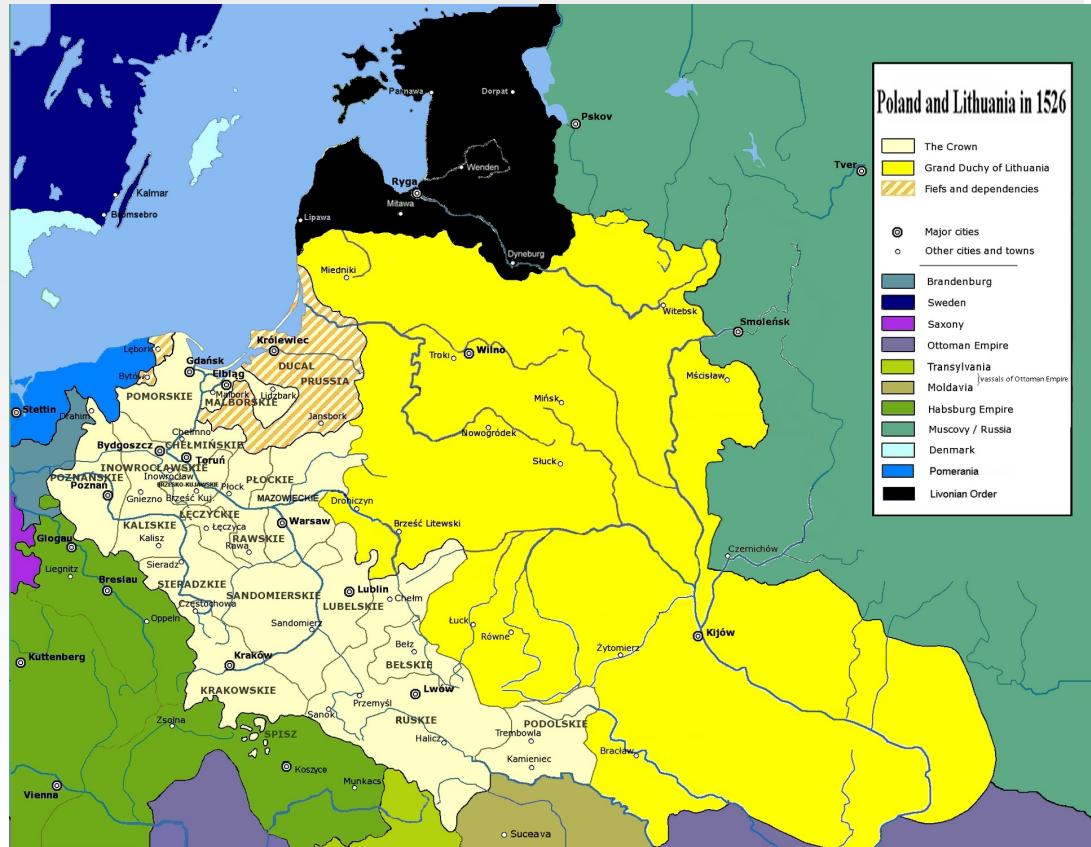
Det litauiske storfyrstedømmet

østslavisk som adm.språk
(rutensk)

kirkeslavisk i religiøse sjangre

Polen-Litauen

Personalunion 1385
Realunion 1569

Ukrainsk ordforråd er

84% likt med belarusisk

70 % likt med polsk

62 % likt med russisk

Arven etter Kyiv-Rus

Det litauiske storfyrstedømmet, 13.–15. årh.

Moskva 1300–1462

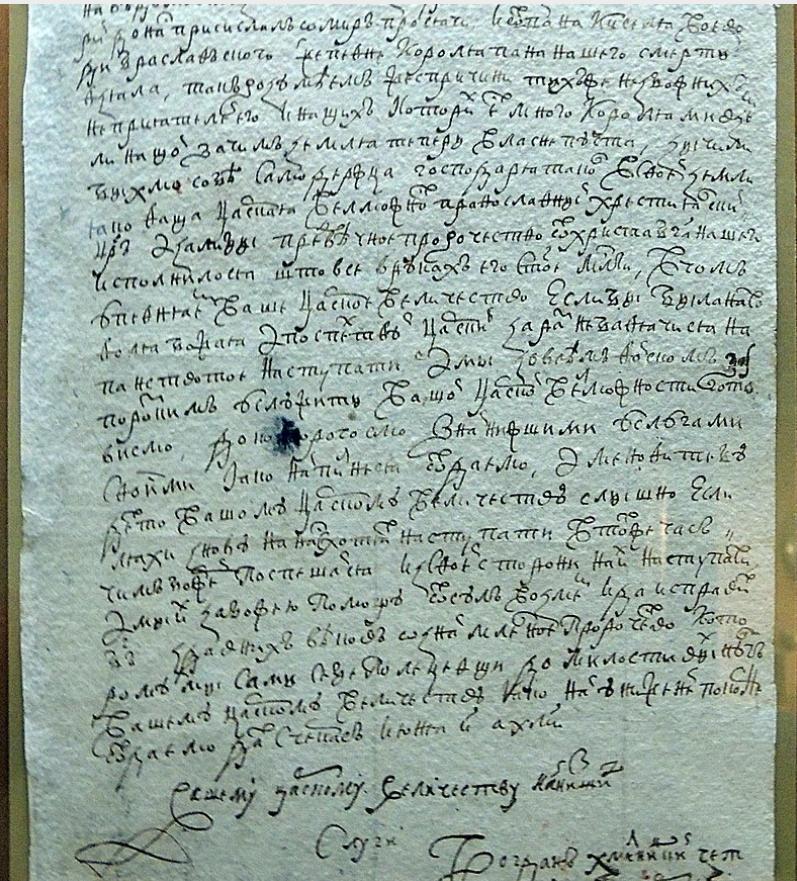
0 100 200 300 mi
0 200 400 km

Bohdan Khmelnytskyj 1596–1657

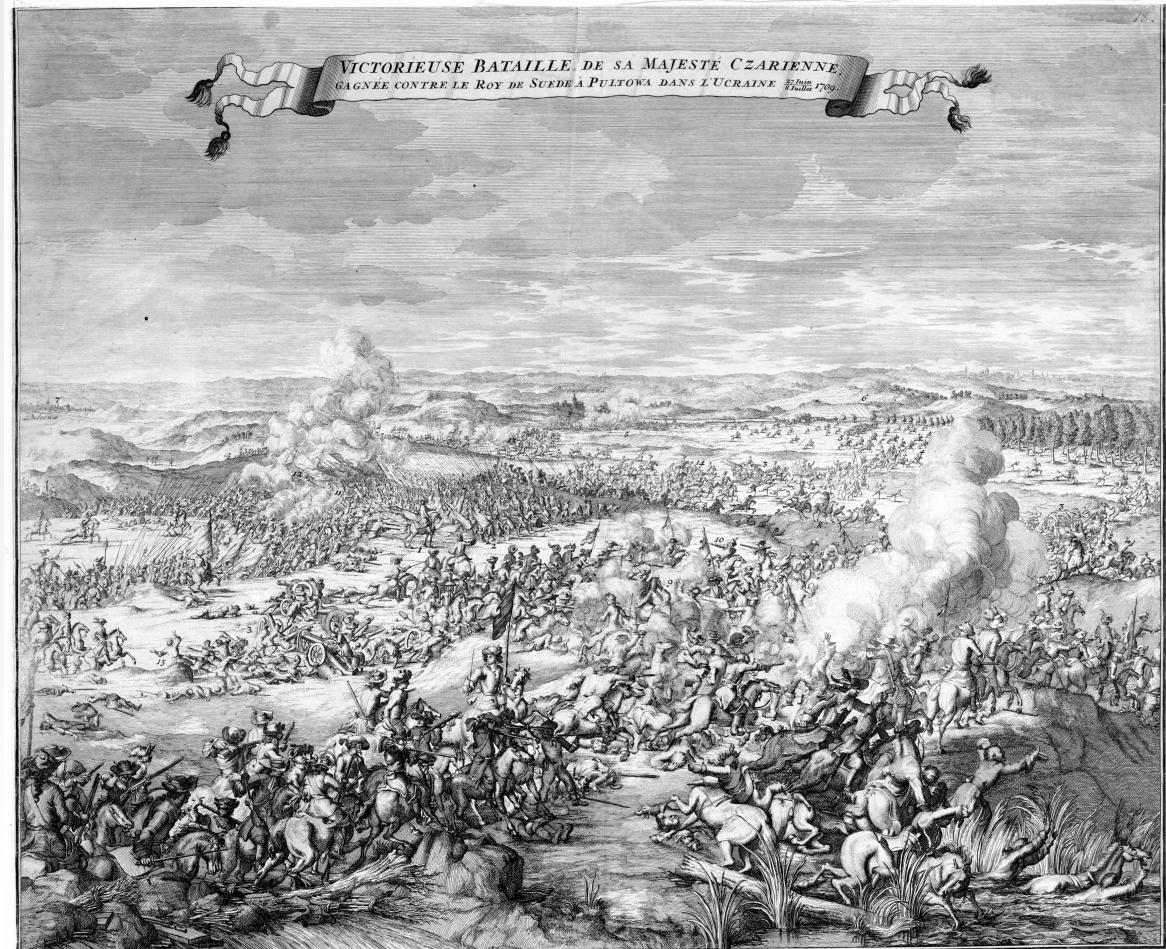
Peter Mohyla 1596–1647

Kyiv-Mohyla-Akademiet 1632 (dagens utgave!)

Poltava 1709

Gravering fra 1700-t

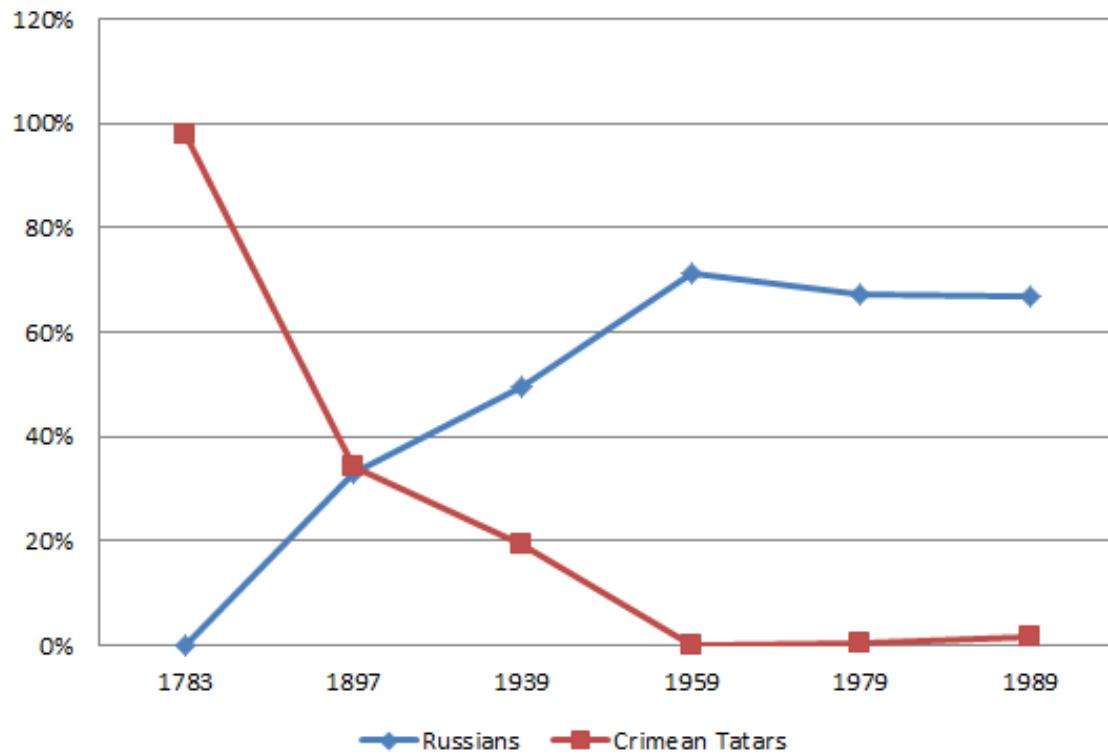
Katarina den store (1762–1796)

1783 Krym

«Nyrussland»

Demographics of Crimea

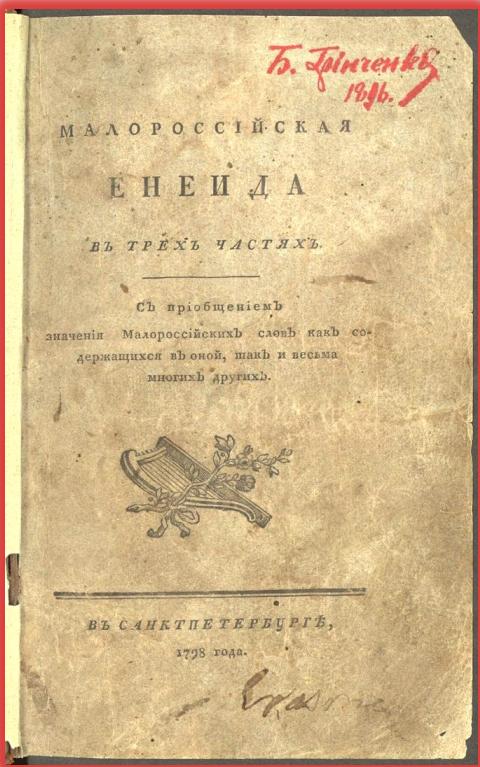

Polens tre delinger

1772
1793
1795

Ivan Kotljarevskyj, Aeneiden (1789)

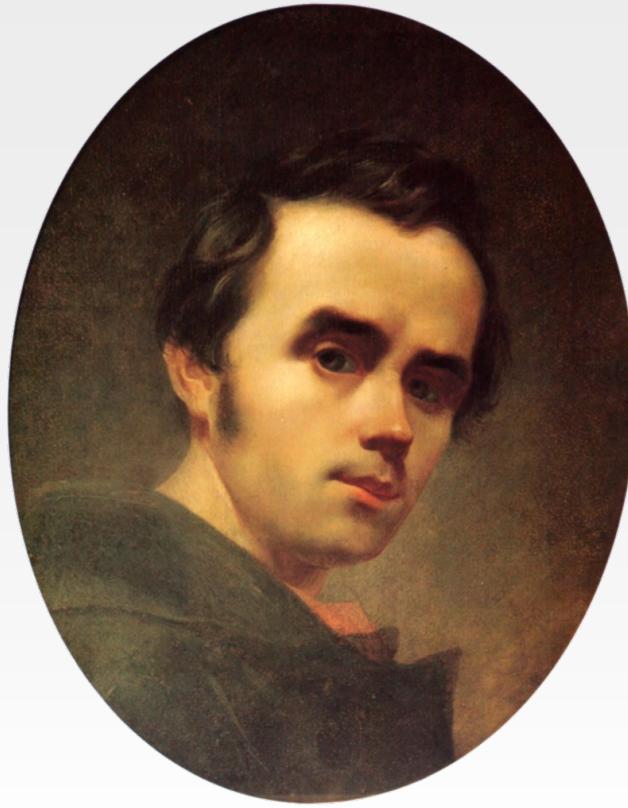

Іван Котляревський, *Енеїда* / Ivan Kotliarevs'kyi, *The Aeneid* (1798)

ЧАСТИНА ПЕРША / PART ONE

Еней був парубок моторний
І хлопець хоть куди козак,
Удавсь на всеє зле проворний.
Завзятіший од всіх бурлак.
Но греки, як спаливши Трою,
Зробили з неї скирту гною,
Він, взявши торбу, тягу дав;
Забравши деяких троянців,
Осмалених, як гиря, ланців,
П'ятами з Трої накивав.

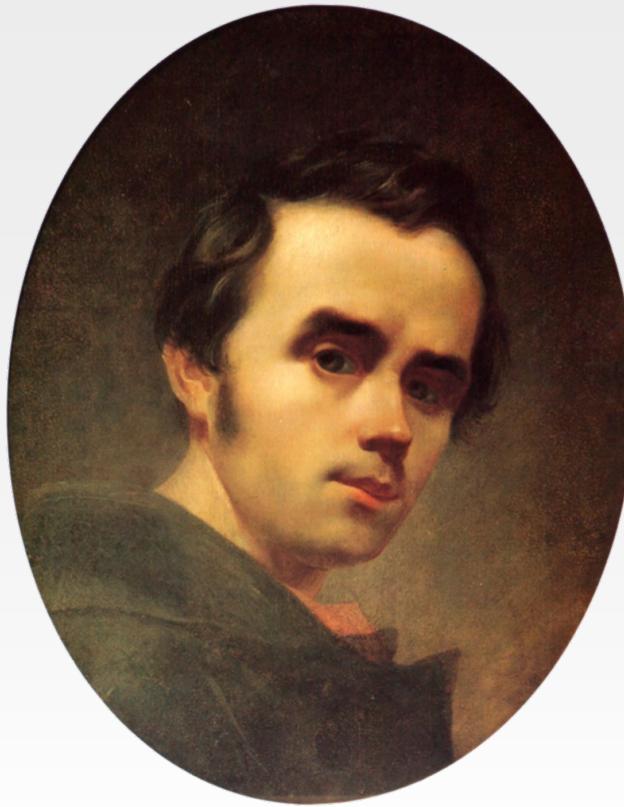
Aeneas was a lively fellow,
Lusty as any Cossack blade,
In every kind of mischief mellow,
The staunchest tramp to ply his trade.
But when the Greeks, with all their trouble,
Had burned down Troy and left it rubble,
Taking a knapsack, off he wheels,
Together with some reckless puffins—
Singed lads, who looked like ragamuffins—
And to old Troy he showed his heels.

Taras Sjevtsjenko (1814–1861)

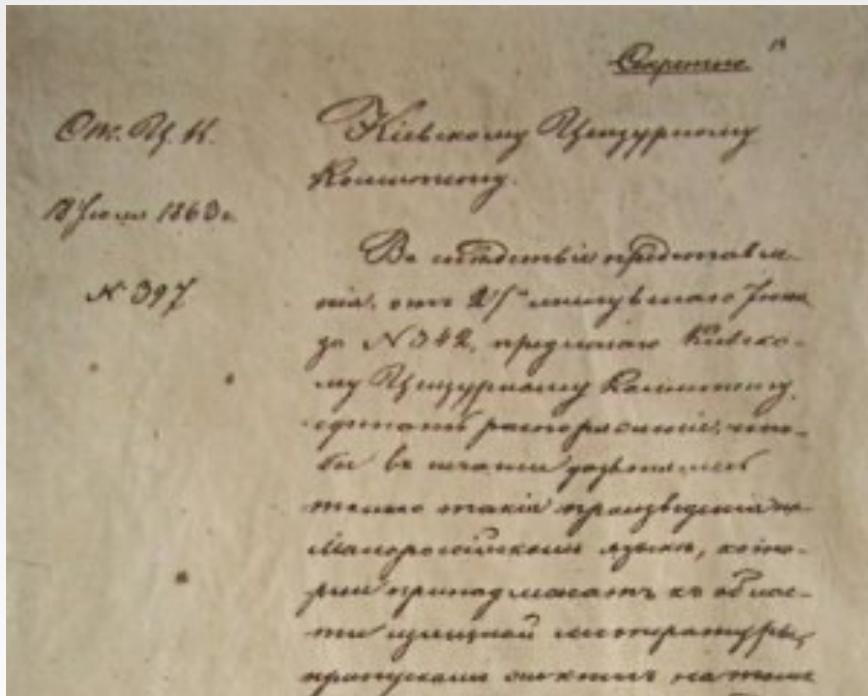
Kobzar (1840)

Taras Sjevtsjenko (1814–1861)

«I tillegg til at alt som er forbudt tiltrekker seg ungdom og mennesker med svak karakter, har Sjevtsjenko blant sine venner fått rykte på seg for å være en betydningsfull lillerussisk forfatter, og derfor er diktene hans dobbelt skadelige og farlige. Med hans populære dikt kunne tanker sås og senere slå rot i Lillerussland om den påståtte lykken i hetmanstatens tid, om lykken ved å vende tilbake til denne tiden og om Ukrainas mulighet til å eksistere som en egen stat».

(Rettsprotokoll, 1847)

Valujev-sirkulæret 1863

18 Мая 1876... закон Юзефовичів

«Государь Императоръ 18 минувшаго мая Всемилостивѣйше повелѣть соизволилъ:

1. Не допускать ввоза въ презѣмы Имперіи безъ особы разрѣшенія главнаго управлениія по дѣламъ печати какихъ бы то ни было книгъ и брошюръ, издаваемыхъ на малороссийскомъ нарѣчіи.

2. Печатаніе и издание въ Имперіи оригиналныхъ произведеній и переводовъ на томъ же нарѣчіи воспрѣстить, за исключеніемъ лишь:

а) историческихъ документовъ и памятниковъ,

б) произведеній изящной словесности. Но съ тѣмъ, чтобы при печатаніи историческихъ памятниковъ безусловно удерживалось правописаніе подлинникомъ, въ произведеніяхъ же изящной словесности не было допускаемо никакихъ отступлений отъ общепринятаго русскаго правописанія и чтобы разрѣшеніе на печатаніе произведеній русской словесности давалось не иначе, какъ по разсмотрѣніи въ главномъ управлениі по дѣламъ печати, — и

3. Воспрѣстить различная єщескія представлениія и чтенія на малорусскомъ языкѣ, а равно и печатаніе на таковомъ же текстовъ къ музыкальнымъ нотамъ».

Ems-dekretet 1876

«... noe lillerussisk språk
har aldri eksistert,
eksisterer ikke, og kan ikke
eksistere, og dialekten
deres, den som det enkle
folket benytter seg av, er
det samme russiske språk
[som vårt], bare fordervet
av påvirkning fra polsk»

Valujev-sirkulæret 1863

Lemberg (Lviv)
(wikimedia)

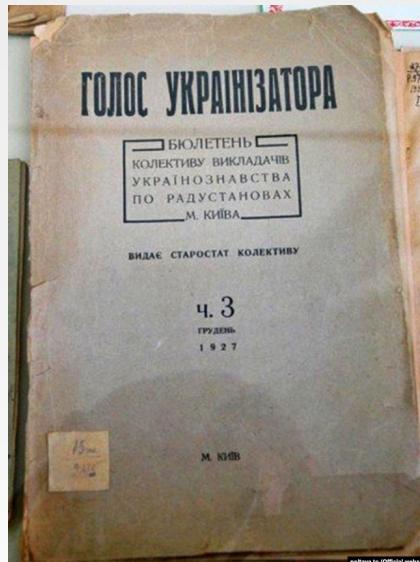
Mykhajlo Hrushevskyj 1866–1934

Ivan Franko 1856–1916

Sovjetunionen, 1922–1991

1920-tallet:
korenizatsja
(ukrainizatsija)

ukrainskspråklige skoler:

1923: 50,7 %
1932: 88,1 %

Majk Johansen

Mykhailo Semenko

Mykola Kulitsj

1920-tallet

og mange flere

1928–

industrialisering

femårsplaner

tvangskollektivisering

undertrykkelse

Holodomor 1932–1933

Den store terroren 1937–38

Majk Johansen

Mykhailo Semenko

Mykola Kulitsj

og mange flere

«Den henrettede renessansen»

Kharkiv-ortografien 1928

– ukrainiske, ikke-russiske og ikke-polske ord, som
dvyhun (motor), *vyrobnja* (fabrikk) og *vodozbir* (vannreservoar)

Ny, sovjetisk ukrainsk ortografi 1933

«linguocid»
(*linhvotsyd*)

1970–80-tallet: dissidenter og russifisering

offisiell tospråklighet →
i praksis russifisering

Vasyl Stus (1938–1985)

Språkpolitikk og språkholdninger i det uavhengige Ukraina (1991–)

ukrainsk (statsspråk)

russisk

krymtatarsk

krymtsjakkisk

karaim

urum

polsk, rumensk, ungarsk, etc

1989

Hva er morsmålet ditt?

	ukrainsk	russisk
2001	67,5%	29,6%
2021	78%	18%

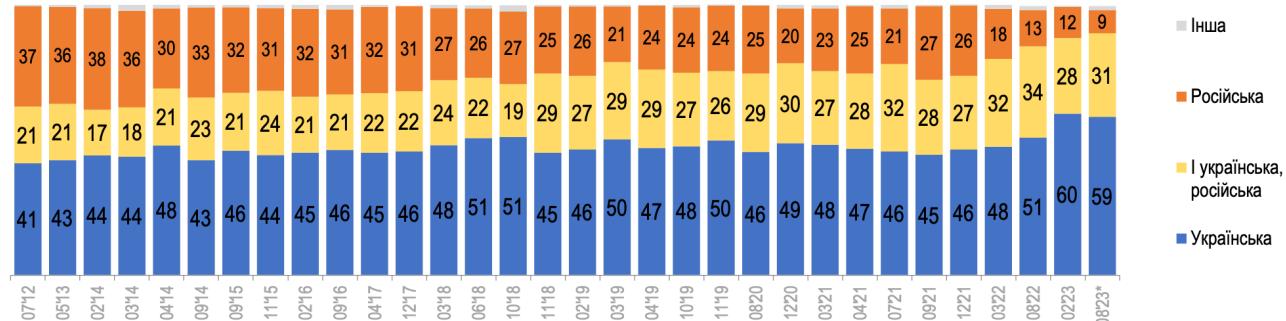
Hvilke(t) språk bruker du hjemme?

	bare/ oftest ukrainsk	bare/ oftest russisk	begge deler like mye
2017	46,9%	31,8%	20,8%

Russian
 Ukrainian
 & Russian
 Ukrainian

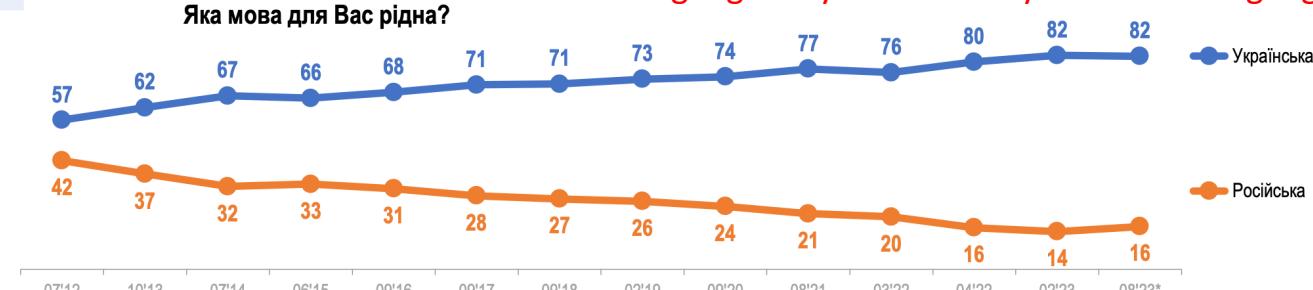
Якою мовою Ви розмовляєте вдома?

Which language do you speak at home?

*Заміри до серпня 2023 не включають біженців за кордоном

Which language do you consider your native language?

Tospråkligheten ukrainsk – russisk

- Situativ tospråklighet
- 62 % felles ordforråd (fransk/portugisisk; færøysk/norsk)
- språkvalg og identitet:
  - [...] the increasingly **civic nature of Ukrainian national identity**, particularly since Euromaidan, seems to be an important factor that allows people to speak Russian and still identify strongly with the Ukrainian nation. (Bureiko og Moga 2019, 138)

/First Person Ukraine | 13 MIN READ

Mother Tongue: The Story of a Ukrainian Language Convert

How one Ukrainian woman made the switch from her native Russian tongue to Ukrainian

Sasha Dovzhyk

Dr. Sasha Dovzhyk is a special projects curator at the Ukrainian Institute London and a lecturer in Ukrainian at the University College London School of Slavonic and East European Studies

February 25, 2025

“Russian is my mother tongue and liberation means ripping it out of my throat.”

Noen forfattere som har skiftet språk

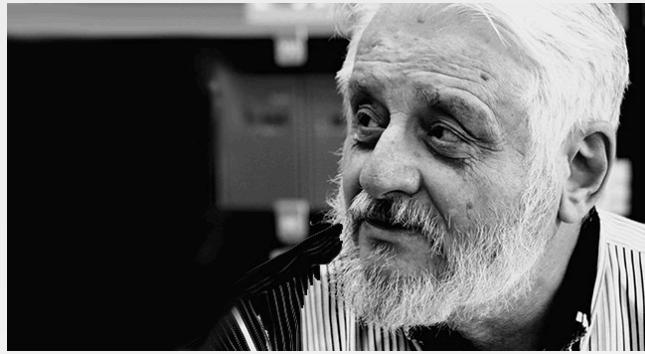
Borys Khersonskyj

Olena Stjazjkina

Volodymyr Rafjejenko

Ija Kiva

Anastasia Afanasieva

НОВА ПІСНЯ ТИШІ
«Когда мы уезжали было темно...»)

Когда мы уезжали было темно
Было тихо и снежно и скользко
В это время русский корабль шёл на дно
И выли брошенные псы

Мы не были ни героями ни десантом,
Мы оставляли за спиной всю свою память
Мы видели разбитые магазины и улицы
Которые были нами

Мы были последними из нашего подвала
Кто решился на этот рывок
Мы ехали – кошки, собаки, мамы,
Удав, завёрнутый в покрывало,
Мы были последними, кто
Наконец-то смог

Перестать слушать свисты падающих бомб
Перестать падать на пол читая Отче наш
В те пару секунд, когда бомба уже сброшена, но еще не попала в цель
И выдыхать после огромного взрыва
Что это, где это, где это на этот раз было

Перестать учиться отличать вылеты от прилетов
Грады от смерчей, ракеты от самолетов,
Звук вылетающих стёкол от чашки, неудачно поставленной мимо стола
И звук закипающего электрочайника от гула ночного железного крыла
И тишину отличать от ожидания чего-то большего

Мой рассказ сбылся.
Мы были последними из нашего подвала,
Кто больше не мог оставаться слушать
Разрывы воздуха, справа и слева,
Ближе и дальше, где бы ни накрывало

Мы уехали туда, где тихо, вместив свою жизнь в небольшой рюкзак
В этом месте мы можем слышать
Движение собственных мыслей,
Течение крови по собственным жилам,
Течение крови по нашей земле,
По нашей памяти,
По тому, что мы называли всей нашей жизнью

Тик так
Тик так
Тик так

С каждым шагом времени
С каждой его каплей
Очищается наша земля
Очищается наша память
Очищается наша воля

I ми будуємо внутрішні огорожі
Від всього ворожого
Навіть від мови, якою розмовляли раніше,
Але яка зараз заляпана нашою кров'ю

Наша ненавість глибша ніж недра землі
Ніж сама довга пам'ять
Вона така глибока
Що я назавжди рада забути ту мову
якою було написано всі мої вірші

Прощавай,
Ведмедик-мутантне, фашист із совковою мордою,
Із хребтом у формі букви Z.
Ти тепер сам на сам із собою
Ти жреш сам себе з боку свого ж хвоста

A ми женемо твоїх вороватих палачів
До твоєї берлоги
І коли ти сожреш останнього
Ми заспіваемо пісню
Нову пісню тиши
Яку ми пишемо зараз
Ціною яку неможливо промовити

Anastasia Afanasieva

Språklovgivning

lovregulert vern og fremming av ukrainsk

vs

lovregulert vern og fremming av minoritetsspråk

Presidenter 1991–2022

Språklovgivning

lovregulert vern og fremming av ukrainsk (**2019**)

vs

lovregulert vern og fremming av minoritetsspråk (**2012**)

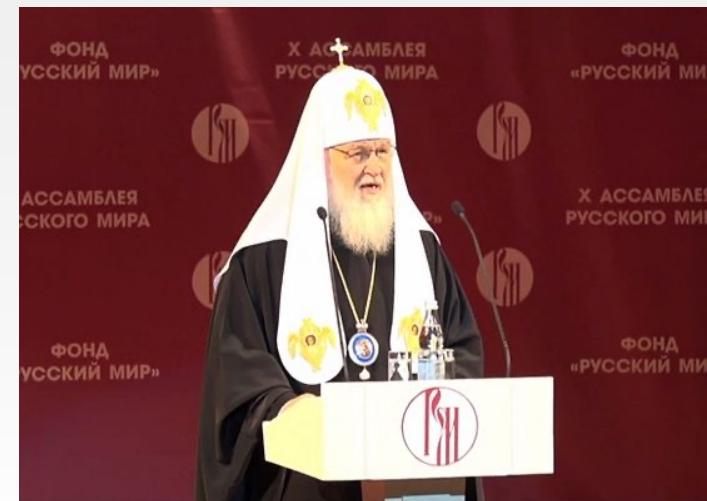

Russisk påvirkningskampanjer/softpower

Fond «Russkij mir» (den russiske verden), 2007–

«Det hjelper med et godt russisk språk!»

Kirill, kirkens overhode

«Russkij mir» anno 2024

«Russlands
grenser slutter
ingen steder»

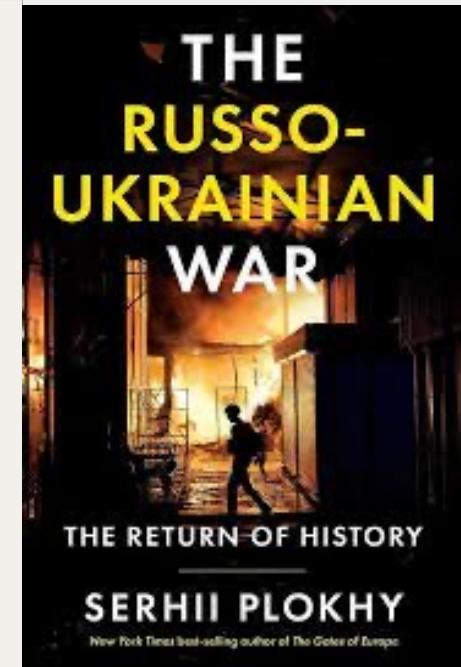
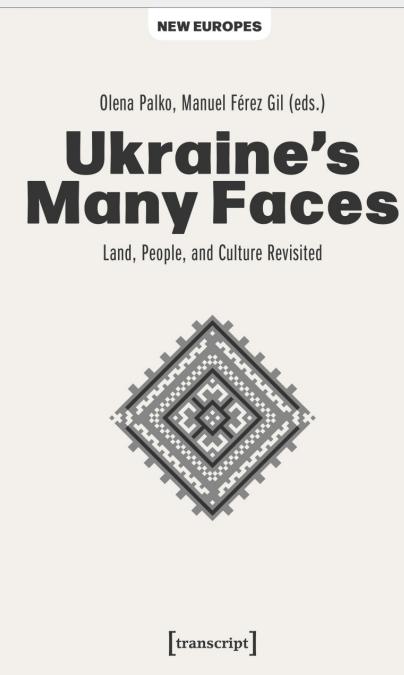
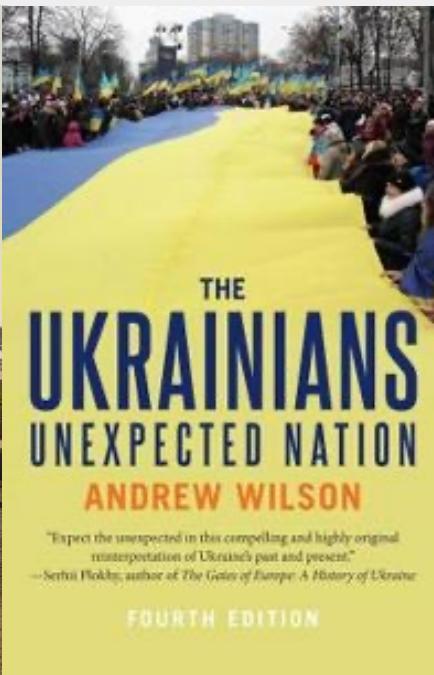
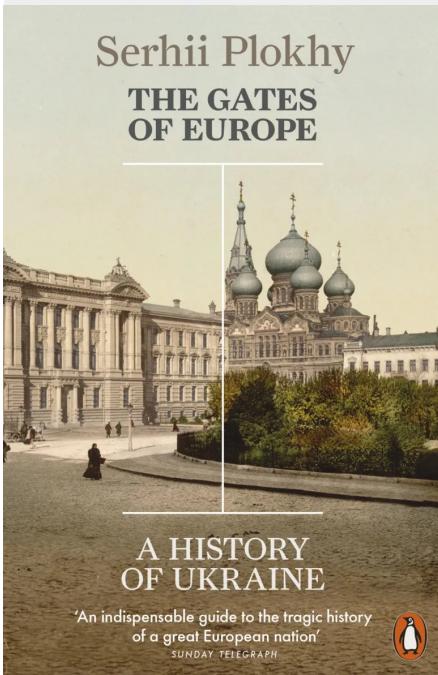

Kilde: Steve Rosenberg, Twitter (X), 15. januar 2024

Poster fra bokmesse i Kyiv, juni 2023
(art studio Agrafka)

Ukrainsk historie og samfunn – lesetips

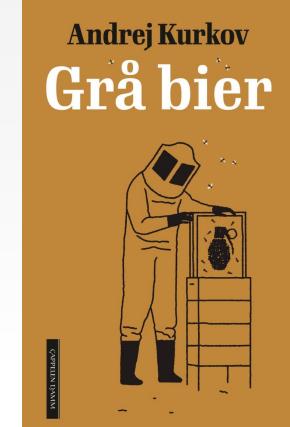
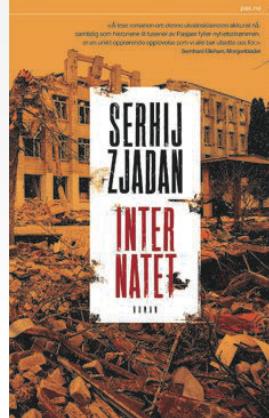
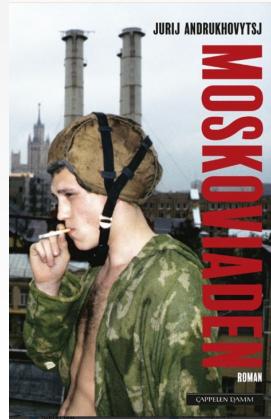
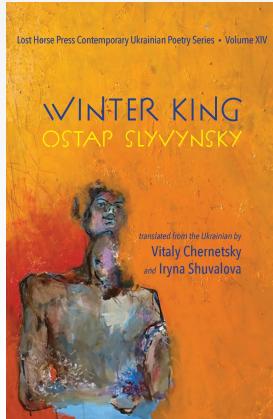
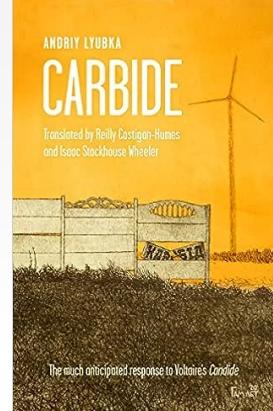
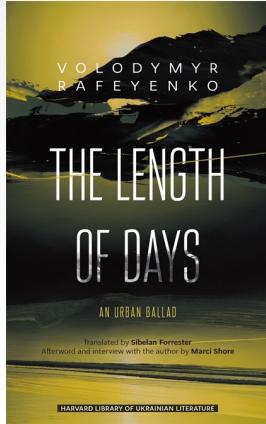
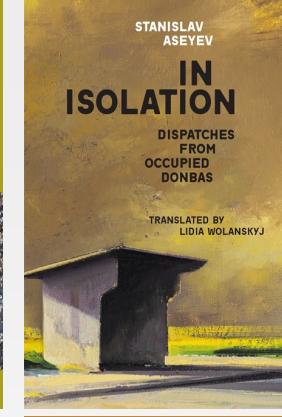
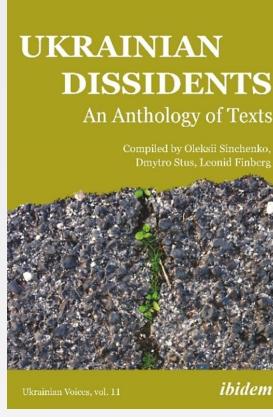
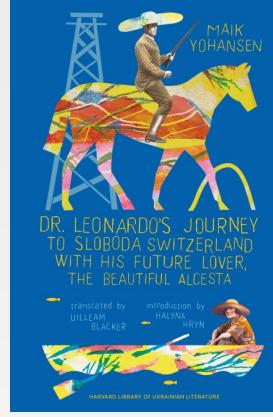
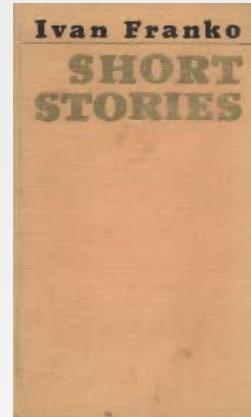
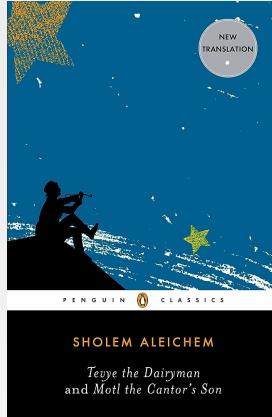
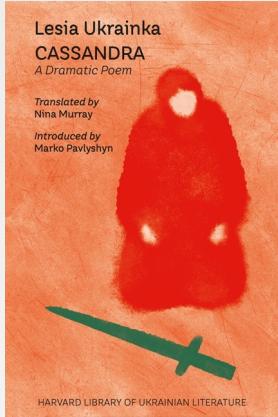
(open access)

Ukrainsk historie

Timothy Snyder (Yale): The Making of Modern Ukraine (H 2022)

The screenshot shows a YouTube video player. At the top, there is a navigation bar with links to Kino, Print, Survey, Portal, ShadeMap, DNT 2022, Apertium, slovari, Berkov, IF, Vatn, Upsete, BDK Drop, «Горький», Ordbok, HF, Yr, Timeplan, BT, Bibsys, NGExl, AP, OE-Ins, and Sp. Below the navigation bar is the YouTube logo and a search bar labeled 'Søk'. The main video frame shows Timothy Snyder, a man with grey hair, wearing a light blue button-down shirt, sitting in front of a chalkboard and gesturing with his hands while speaking. A small video thumbnail of him is overlaid on the bottom right of the frame. The video title 'Timothy Snyder: The Making of Modern Ukraine. Class 12. Habsburg Curiosity' is displayed at the bottom of the frame. Below the title, it says 'Sett 34 220 ganger • 20. okt. 2022'. At the bottom right of the video frame, there are interaction buttons for '2K', 'LIKER IKKE', 'DEL', 'KLIPP', 'LAGRE', and '...'. To the right of the video frame, there is a sidebar with several smaller video thumbnails, each showing Snyder in different lecture settings. The thumbnails include titles like 'Timothy Snyder Modern Ukr', 'Timothy Snyder Modern Ukr', 'Miks – Yale', 'Timothy Snyder Historical Re...', and 'Address by at the Kyiv S...'. Each thumbnail also includes the duration of the video segment.

Ukrainsk litteratur i oversettelse – noen lesetips

Nettavisen

The Telegraph

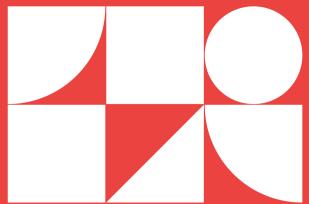
BBC

Takk for oppmerksomheten!

ingunn.lunde@uib.no

Lærernes
dag 2024